

Отримано: 02 травня 2025 р.

Прорецензовано: 22 травня 2025 р.

Прийнято до друку: 25 травня 2025 р.

email: oldiru@ukr.net

ORCID-ідентифікатор: <https://orcid.org/0000-0002-4495-7475>

email: s.i.lekar@dpu.edu.ua

ORCID-ідентифікатор: <https://orcid.org/0000-0003-1578-068X>

email: nastakuprianova24@gmail.com

ORCID-ідентифікатор: <https://orcid.org/0009-0004-0264-0420>DOI: [http://doi.org/10.25264/2311-5149-2025-37\(65\)-43-49](http://doi.org/10.25264/2311-5149-2025-37(65)-43-49)Іванишина О. С., Лекар С. І., Купріянова А. О. Розвиток інституту митних брокерів та їх значення у процесі євроінтеграції України. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»* : науковий журнал. Острог : Вид-во НаУОА, червень 2025. № 37(65). С. 43–49.

УДК: 336.2

JEL-класифікація: H22

Іванишина Ольга Степанівна,кандидат економічних наук, доцент,
завідувач кафедри адміністрування податків
Державного податкового університету**Лекар Сергій Іванович,**доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри адміністрування податків
Державного податкового університету**Купріянова Анастасія Олександрівна,**

Державний податковий університет

РОЗВИТОК ІНСТИТУТУ МИТНИХ БРОКЕРІВ ТА ЇХ ЗНАЧЕННЯ У ПРОЦЕСІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

У статті розглянуто розвиток інституту митних брокерів як важливу складову зовнішньоекономічної діяльності України в умовах реалізації євроінтеграційного курсу. Авторами зроблено акцент на стратегічній ролі брокерських структур у забезпеченні ефективної взаємодії між бізнесом і митними органами, спрощенні процедур торгівлі, а також імплементації європейських стандартів митного адміністрування. Досліджено нормативно-правові основи діяльності митних брокерів, наведена кількість митних брокерів, приділена увага перспективам створення саморегульвних організацій, необхідності поглиблення професійної підготовки фахівців і формуванню партнерських форматів співпраці з Державною митною службою України та міжнародними структурами. Запропоновано комплекс заходів, спрямованих на модернізацію брокерської інфраструктури відповідно до стандартів ЄС, що є необхідною умовою поглиблення інтеграції України до єдиного європейського митного простору.

Ключові слова: мито, митні брокери, інститут митних брокерів, уповноважений економічний оператор, зовнішньоекономічна діяльність, Державна митна служба України, «ЄМитниця», «ЄКабінет», експортно-імпортні процедури, євроінтеграція.

Olga Ivanyshyna,PhD in Economics, Associate Professor,
Head of the Department of Tax Administration,
State Tax University**Sergii Lekar,**Doctor of Law, Professor, Professor of the Department of Tax Administration,
State Tax University**Anastasiia Kupriianova,**

State Tax University

DEVELOPMENT OF THE CUSTOMS BROKERS INSTITUTE AND THEIR IMPORTANCE IN THE PROCESS OF EUROPEAN INTEGRATION OF UKRAINE

The article comprehensively analyzes the institution of customs brokers as a key element of the institutional infrastructure for foreign economic activity, playing a crucial role in the adaptation processes of the Ukrainian customs system to European standards. Particular attention is paid to the functional essence of customs brokerage structures, which act as intermediaries between foreign economic operators and customs authorities. These structures help to reduce the administrative burden on businesses, increase the transparency of customs procedures, and simplify them in accordance with the requirements of the EU-Ukraine Association Agreement. The author reveals the importance of customs brokers in the context of harmonization of national legislation with EU customs law, including creating conditions for the introduction of a «single window.» Authorized

Economic Operators (AEOs), and the digitalization of customs administration. The legal framework regulating customs brokers' activities is also studied. The expediency of creating self-regulatory organizations of customs brokers as an instrument for fostering internal discipline, professional self-control, and improved service quality is substantiated.

The article also proposes a number of practical measures to modernize the brokerage infrastructure, including digital transformation, expanding the functionality of electronic declaration, improving the professional qualifications of staff, and institutionalizing the participation of brokers in customs policymaking. It is emphasized that the effective operation of customs brokers is an important condition for the continuous and legal movement of goods across the customs border, as well as for minimizing corruption risks and increasing trust among international partners. In the context of Ukraine's further European integration, the need to improve the quality control mechanisms for brokerage services, taking into account the best EU practices, is emphasized. Special attention is paid to the importance of training and certification of customs brokers as a prerequisite for their professional responsibility and competence. In addition, the author highlights the potential of brokerage structures in promoting international trade and strengthening the institutional capacity of the State Customs Service of Ukraine.

Keywords: customs duty, customs brokers, institute of customs brokers, Authorized Economic Operator, foreign economic activity, State Customs Service of Ukraine, eCustoms, eCabinet, export-import procedures, European integration.

Постановка проблеми. У контексті реалізації курсу на європейську інтеграцію особливої актуальності набуває питання модернізації митної системи України відповідно до стандартів Європейського Союзу. Одним із ключових інституційних елементів цієї трансформації виступає інститут митного брокерства, який забезпечує професійний супровід зовнішньоекономічних операцій, сприяє прозорості митного оформлення та виконує посередницькі функції між бізнесом і державою. Проте на сьогодні роль митних брокерів у процесах євроінтеграції залишається недостатньо осмисленою в науково-практичному полі, що зумовлює потребу в системному аналізі їх функціонального потенціалу та викликів розвитку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У вітчизняній науковій літературі питання митного регулювання досліджуються у працях таких авторів, як І. І. Брижаха, Н. І. Власюк, А. О. Кострецова, І. О. Кузєва, М. М. Кулика, С. Ю. Курочкіна, С. Е. Мороз, О. М. Таран-Лала, А. О. Уманської та ін., які розкривають окремі аспекти митного адміністрування, цифровізації процедур та взаємодії між учасниками ЗЕД і митними органами. Водночас проблематика інституційного розвитку митного брокерства, його місця у структурі сучасної європейської митної політики, а також перспектив інтеграції в єдиний цифровий простір ЄС потребує глибшого дослідження. Наявні публікації здебільшого акцентують увагу на загальних питаннях митного законодавства та адміністрування, залишаючи поза увагою специфіку професійної діяльності митних посередників, вимоги до їх сертифікації, цифрової компетентності та можливості саморегулювання.

Мета і завдання дослідження: всебічний аналіз сучасного стану та перспектив розвитку інституту митних брокерів України в умовах євроінтеграції, а також визначення їх ролі у процесі гармонізації національного митного середовища з європейськими стандартами.

Виклад основного матеріалу. У контексті стратегічного курсу України на європейську інтеграцію особливого значення набувають процеси реформування митної системи, що покликані забезпечити прозорість, ефективність та відповідність європейським стандартам. Одним із ключових елементів цієї системи є інститут митного брокерства – професійного посередництва між державою та суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності. У сучасних умовах, коли митна політика виконує не лише фіскальну, а й інтеграційну, регуляторну та безпекову функції, роль митних брокерів значно зростає.

Митна політика, як інструмент економічного суверенітету держави, відіграє ключову роль у забезпеченні економічної безпеки, регулюванні зовнішньоекономічної діяльності та інтеграції до міжнародних торговельних систем. Ефективність її реалізації значною мірою залежить від професійного посередництва, яке здатне оперативнo й юридично коректно оформити міжнародні переміщення товарів і послуг.

У вітчизняному правовому полі поняття «митний брокер» закріплено в Митному кодексі України, де він розглядається як юридична особа, яка на підставі відповідного дозволу здійснює професійну діяльність із декларування товарів та транспортних засобів комерційного призначення від імені та за дорученням інших осіб. Митний брокер виступає як ключовий посередник між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та митними органами, забезпечуючи дотримання законодавчих норм і спрощення митних процедур [7].

У правовій системі Європейського Союзу аналогом митного брокера є так званий «уповноважений економічний оператор» (Authorised Economic Operator – далі АЕО), статус якого надається відповідно до стандартів безпеки та дотримання митного законодавства. Європейська модель передбачає значно вищий рівень відповідальності і саморегуляції для брокерських структур, що забезпечує інтегровану участь у ланцюгах постачання [5].

Історія розвитку митного брокерства в Україні бере початок з початку 1990-х років, коли становлення ринкової економіки супроводжувалося активізацією зовнішньоекономічної діяльності. У цей період митне регулювання потребувало посередників, здатних ефективно орієнтуватися у складній нормативно-правовій базі.

Перші спроби формалізувати діяльність митних посередників були реалізовані у 1992–1994 рр., коли було впроваджено ліцензування таких послуг. Із прийняттям Митного кодексу України 2002 р. статус митного брокера набув більш чітких правових ознак, а подальша реформа 2012 р. деталізувала функціонал та вимоги до суб'єктів цієї діяльності.

Діяльність митних брокерів в Україні нині регламентується низкою нормативно-правових актів, серед яких ключове місце посідає Митний кодекс України (далі – МКУ). Відповідно до статті 416 МКУ [9], митний брокер – це юридична особа, яка, маючи відповідний дозвіл, виданий центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну митну політику, здійснює представництво інтересів декларантів або інших осіб у взаєминах із митними органами. У коло функцій брокера входить подання митних декларацій, супровід митного контролю та виконання інших процедур, визначених законодавством.

Стаття 418 МКУ конкретизує вимоги до митних брокерів, зокрема щодо професійного рівня персоналу, наявності технічних засобів та фінансового забезпечення відповідальності. Діяльність таких суб'єктів, як правило, відбувається на підставі договорів із підприємствами-учасниками зовнішньоекономічної діяльності, що робить митного брокера ключовою ланкою у системі митного адміністрування [9; 13].

Подальший розвиток інституту митного брокерства в Україні зумовлений двома домінантними чинниками [6; 13]:

- Євроінтеграційний курс України, що значно активізувався після підписання Угоди про асоціацію з Європейським Союзом (2014 р.). Одним із її завдань є гармонізація митних процедур і законодавства відповідно до стандартів ЄС, передусім положень Митного кодексу Співтовариства (МСС) та його сучасного варіанта – Митного кодексу Союзу (Union Customs Code, UCC). Ці документи запроваджують високі стандарти прозорості, цифровізації, спрощення процедур та функціонування принципу «єдиного вікна».

- Цифрова трансформація митної системи, яка поступово реалізується через упровадження сучасних технологічних рішень. Зокрема, в Україні вже функціонують [9]:

- система електронного декларування;
- Національна транзитна система (NCTS) – згідно зі ст. 90 МКУ;
- платформи «ЄМитниця» та «ЄКабінет», які забезпечують електронну взаємодію суб'єктів ЗЕД із митними органами та державними сервісами.

У цьому контексті митний брокер перестає бути лише технічним виконавцем та перетворюється на цифрового оператора, який володіє знаннями в ІТ-сфері, розуміє тонкощі міжнародного законодавства та здатен забезпечити інформаційно-правовий супровід ЗЕД-операцій на європейському рівні.

Окремо варто відзначити впровадження в Україні інституту уповноваженого економічного оператора (АЕО). Уповноваженим суб'єктам надаються численні переваги при проходженні митних процедур – скорочення часу перевірок, пріоритетне обслуговування, мінімізація документального контролю. Такий механізм активно функціонує в країнах ЄС і є важливою складовою митного партнерства. Водночас, в Україні його реалізація наразі є обмеженою через складність процедур сертифікації, високі кваліфікаційні вимоги та недостатній рівень популяризації серед бізнес-спільноти [10].

Окрім положень Митного кодексу України, правове поле функціонування інституту митних брокерів доповнюється низкою інших нормативно-правових актів, що формують комплексне регулювання цієї сфери. Зокрема, важливе місце посідає Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність», який встановлює загальні принципи, права й обов'язки суб'єктів ЗЕД, включно з митними посередниками, та визначає правові засади їхньої взаємодії з державними органами у сфері міжнародної торгівлі [12].

Водночас, особливу увагу слід звернути на Наказ Міністерства фінансів України від 27.09.2021 № 517 «Про деякі питання провадження митної брокерської діяльності», який деталізує організаційно-правові умови здійснення митного посередництва, зокрема регламентує подання та розгляд заяв щодо провадження митної брокерської діяльності, а також надання, переоформлення, анулювання чи зупинення дії дозволу на провадження митної брокерської діяльності [11].

Усе вищезазначене дозволяє зробити висновок, що в умовах євроінтеграції інститут митного брокерства в Україні знаходиться у фазі активної трансформації. Відповідність стандартам ЄС, цифровізація послуг, нові вимоги до професійних компетенцій та інституційна модернізація митних процедур формують нову парадигму брокерської діяльності, яка вимагає як від держави, так і від бізнесу гнучкості, готовності до змін та стратегічного мислення.

Митний брокер майбутнього – це не лише представник у митних органах, а й мультирольовий фахівець, що об'єднує у собі функції юриста, логіста, IT-оператора та консультанта з міжнародної торгівлі.

Ринок митного брокерства в Україні є доволі фрагментований, однак демонструє стабільну динаміку зростання, особливо в умовах війни, коли значно зросла потреба у грамотному адмініструванні зовнішньої торгівлі та гуманітарного імпорту. Найбільшими гравцями виступають національні логістичні компанії, які поєднують брокерське обслуговування із транспортно-експедиторськими та складськими послугами. Водночас функціонує також значна кількість малих і середніх фірм, що спеціалізуються виключно на митному оформленні.

Географічно діяльність брокерів зосереджена в прикордонних регіонах (Львівська, Закарпатська, Волинська області), а також у транспортно-логістичних хабах – Києві, Одесі, Дніпрі та Харкові. Активізація імпорتنих і транзитних потоків через західні кордони після втрати частини морських портів значно змінила логістику та концентрацію брокерських послуг.

Щодо обсягів діяльності, то попит на послуги митних брокерів зріс у зв'язку з переходом багатьох підприємств на дистанційну взаємодію з митними органами, що зумовлює підвищену потребу в професійних посередниках, обізнаних у нюансах електронного декларування, змін митного режиму та воєнних обмежень.

За даними звітів Державної митної служби України протягом 2019–2024 рр. спостерігається тенденція до збільшення кількості митних брокерів, зокрема, станом на 01.01.2019 – 5797 одиниць, 01.01.2020 – 6562 одиниць, 01.01.2021 – 7345 одиниць, 01.01.2022 – 8072 одиниць, 01.01.2023 – 8840 одиниць, 01.01.2024 – 8607 підприємств [2].

З 24 січня 2022 р. в Держмитслужбі введено в дослідну експлуатацію програмно-інформаційний комплекс «Реєстр митних брокерів» Єдиної автоматизованої інформаційної системи Держмитслужби – електронну базу даних, що містить інформацію про юридичних осіб, а також фізичних осіб – підприємців, яким надаються, переоформлюються, анулюються дозволи на провадження митної брокерської діяльності або дія яких зупиняється, та яка є складовою частиною єдиного державного інформаційного вебпорталу «Єдине вікно для міжнародної торгівлі» відповідно до наказу Держмитслужби від 11.02.2022 № 88 «Про введення в дослідну експлуатацію програмно-інформаційного комплексу «Реєстр митних брокерів» Єдиної автоматизованої інформаційної системи Державної митної служби України» [3].

У 2025 р. згідно з даними державної митної служби України діє 9260 підприємств, яким надано дозвіл на провадження митної брокерської діяльності [4].

Процес євроінтеграції України вимагає глибокої адаптації національного митного законодавства до *acquis communautaire* – правової системи Європейського Союзу. У цьому контексті особливого значення набуває гармонізація з положеннями Митного кодексу ЄС, який визначає уніфіковані підходи до митного контролю, спрощення процедур, використання електронних форм звітності, а також підвищує роль митних посередників у ланцюгах постачання. Для українських митних брокерів це створює нове інституційне середовище, що вимагає не лише дотримання оновлених регламентів, а й активного опанування європейських стандартів обслуговування та антикорупційних практик. Особливу увагу необхідно приділяти процедурі підтвердження статусу уповноваженого економічного оператора (АЕО), що є індикатором довіри до суб'єкта з боку митних органів [1].

Так, у 2024 р. розширено використання національної програми АЕО та системи спрощень. З метою популяризації програми АЕО Держмитслужба на постійній основі проводить семінари, круглі столи, зустрічі, консультації з представниками бізнесу, їх асоціаціями, розміщує інформацію про програму АЕО на своїх ресурсах. Кількість підприємств, які отримали статус АЕО, у 2024 р. зросла до 77, що свідчить про зацікавленість бізнесу. Протягом 2024 р. Держмитслужбою завершено проведення оцінки 56 підприємств, які отримали 58 авторизацій АЕО (у 2023 р. було надано 21 авторизацію АЕО). 2 підприємства у 2024 р. отримали авторизацію АЕО типу «про підтвердження безпеки та надійності» (у 2023 р. таку авторизацію отримало 1 підприємство). Також за 2024 р. надано 605 авторизацій на застосування спрощень, з яких 356 авторизацій на застосування спрощень, передбачених Митним кодексом України, та 249 авторизацій на застосування транзитних спрощень, передбачених Конвенцією про процедуру спільного транзиту [8].

Цифрова трансформація митних процедур є одним із ключових напрямів зближення з ЄС. Україна вже здійснила значний поступ у цьому напрямі, запровадивши електронне декларування, а також інтегруючись у Нову комп'ютеризовану транзитну систему (NCTS), що функціонує в рамках Конвенції про спільний транзит.

Системи «ЄМитниця» та «ЄКабінет» стали інструментами цифрової взаємодії між бізнесом і митними органами, сприяючи прозорості, оперативності й зниженню адміністративного навантаження. У таких

умовах митний брокер перетворюється на ключового користувача цих платформ, відповідального не лише за правильність поданих даних, а й за технічну підтримку процесів клієнтів у цифровому середовищі.

Європейська інтеграція стимулює зміщення функціонального акценту в діяльності брокера – від традиційного подання декларацій до управління цифровими потоками інформації та ризиками. У майбутньому митний брокер постає як цифровий оператор, здатний орієнтуватися в складних технологічних рішеннях, аналізувати митні дані, консультувати з питань правового дотримання процедур та співпрацювати з різними цифровими сервісами [14].

Це вимагає глибокої переорієнтації професійної освіти та підготовки персоналу, запровадження сертифікаційних програм на базі європейських стандартів, а також створення умов для постійного професійного розвитку. Зростає значення софт скілів, здатності адаптуватися до змін, працювати з аналітикою, розуміти правила митного аудиту та відповідності.

У країнах ЄС інститут митного брокерства функціонує в межах системи саморегулювання та стандартизації. Наприклад, у Німеччині чи Франції значна частина митних посередників є учасниками професійних асоціацій, які не лише контролюють якість послуг, але й беруть участь у формуванні політики у сфері торгівлі та митного регулювання.

Сертифікація брокерів здійснюється за чіткими критеріями доброчесності, професійної компетенції та технічної спроможності. У цьому контексті Україні доцільно перейняти досвід ЄС щодо створення єдиного реєстру сертифікованих брокерів, запровадження обов'язкового навчання для нових учасників ринку та стимулювання участі у професійних асоціаціях, що могли б стати партнерами держави у реформуванні митної галузі [13; 14].

В умовах активної євроінтеграції України постає об'єктивна потреба у трансформації та модернізації інституту митного брокерства відповідно до найкращих європейських практик. Одним із перспективних напрямів розвитку є створення саморегулювних організацій (СРО) у сфері брокерської діяльності. Запровадження таких об'єднань дозволить посилити інституційну спроможність брокерського сектору, забезпечити внутрішній контроль якості послуг, підвищити відповідальність учасників ринку та сприяти формуванню професійних стандартів. СРО можуть стати ключовими агентами самоконтролю, професійної етики та лобіювання інтересів брокерів в органах державної влади.

Не менш важливим вектором розвитку є підвищення професійної компетентності фахівців, які працюють у сфері митного брокерства. У контексті уніфікації митних процедур з нормами ЄС особливо актуальним є формування сучасної системи підготовки та підвищення кваліфікації брокерів. Йдеться не лише про формальну освіту, а й про сертифікацію знань, володіння митним законодавством, навички роботи з електронними платформами, знання процедур системи NCTS, UCC, а також цифрову грамотність загалом. Інтеграція цифрових технологій у митну справу вимагає від брокерів здатності до швидкої адаптації, постійного професійного оновлення та володіння інструментами електронного документообігу, що дедалі більше витісняє традиційні форми взаємодії.

Крім того, важливим чинником майбутнього розвитку є налагодження ефективної співпраці між митними брокерами, Державною митною службою України та міжнародними структурами – такими як митні адміністрації країн ЄС, Світова митна організація (WCO), інституції Євросоюзу. Формування партнерських форматів на основі принципів відкритості, взаємної довіри та спільної відповідальності дозволить забезпечити стабільне функціонування митного простору та сприятиме інтеграції українського брокерського середовища до європейського митного простору [6; 10].

Висновки. У контексті поглиблення інтеграційних процесів між Україною та Європейським Союзом інститут митного брокерства набуває стратегічного значення як ключовий елемент сучасної системи зовнішньоекономічного регулювання. Проведений аналіз дозволяє стверджувати, що митні брокери відіграють не лише операційну роль у супроводі експортно-імпортних процедур, а й стають важливими провідниками європейських стандартів у сфері митного адміністрування. Їхня діяльність безпосередньо впливає на якість реалізації митної політики, ефективність торгівлі та прозорість процедур на кордоні.

Потенціал інституту митного брокерства як рушійної сили євроінтеграції України полягає у здатності сприяти гармонізації національних митних процедур з нормами та практиками ЄС, зниженню адміністративного навантаження на бізнес і підвищенню довіри до митної служби. За належної підтримки брокери можуть виступати партнерами держави у впровадженні цифрових рішень, боротьбі з контрабандою, забезпеченні митної прозорості та дотриманні екологічних і технічних регламентів.

Для повного розкриття цього потенціалу необхідно реалізувати комплексні заходи з удосконалення регуляторного середовища – зокрема, оновити нормативну базу щодо ліцензування, контролю та відповідальності брокерів. Не менш важливим є розвиток системи професійної освіти та сертифікації, яка має базуватись на компетентному підході та відповідати вимогам європейського ринку. Інституційно

доцільним кроком є створення саморегульованих організацій брокерів, здатних забезпечити професійну етику, підвищення кваліфікації та представлення інтересів галузі на національному й міжнародному рівнях.

Література:

1. Власюк, Н. І., Момрик, Ю. І. (2024). Особливості реалізації державної митної політики в Україні за сучасних умов. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні наук*, 77. <<http://journals-lute.lviv.ua/index.php/visnyk-econom/article/view/1604>> (2025, травень, 24).
2. Vlasiuk, N. I., Momryk, Yu. I. (2024). Osoblyvosti realizatsii derzhavnoi mytnoi polityky v Ukraini za suchasnykh umov [Peculiarities of the implementation of the state customs policy in Ukraine in the current conditions]. *Visnyk Lvivskoho torhovelno-ekonomichnoho universytetu. Ekonomichni nauk*. [Bulletin of Lviv University of Trade and Economics. Economic Sciences], 77. <<http://journals-lute.lviv.ua/index.php/visnyk-econom/article/view/1604>> (2025, May 24). [in Ukrainian].
3. Звіти про результати роботи Державної митної служби України за 2019-2024 рр. (Державна митна служба України) <<https://customs.gov.ua/plani-ta-zviti-roboti>> (2025, травень, 24).
4. Zvity pro rezultaty roboty Derzhavnoi mytnoi sluzhby Ukrainy za 2019-2024 rr. (Derzhavna mytna sluzhba Ukrainy) [Reports on the performance of the State Customs Service of Ukraine for 2019-2024 (State Customs Service of Ukraine)]. <<https://customs.gov.ua/plani-ta-zviti-roboti>> (2025, May, 24). [in Ukrainian].
5. Звіт про результати роботи Державної митної служби України за 2022 рік (Державна митна служба України) <<https://customs.gov.ua/plani-ta-zviti-roboti>> (2025, травень, 24).
6. Zvity pro rezultaty roboty Derzhavnoi mytnoi sluzhby Ukrainy za 2022 rik (Derzhavna mytna sluzhba Ukrainy) [Reports on the performance of the State Customs Service of Ukraine for 2022 (State Customs Service of Ukraine)]. <<https://customs.gov.ua/plani-ta-zviti-roboti>> (2025, May, 24). [in Ukrainian].
7. Статистика та реєстри (Державна митна служба України) <<https://customs.gov.ua/statistika-ta-reiestri>> (2025, травень, 24).
8. Statystyka ta reiestry (Derzhavna mytna sluzhba Ukrainy) [Statistics and registers (State Customs Service of Ukraine)]. <<https://customs.gov.ua/statistika-ta-reiestri>> (2025, May, 24). [in Ukrainian].
9. Деркач, Е. (2024). Правові питання запровадження інституту авторизованого економічного оператора. *Economics and Law*, 63(4). <<https://doi.org/10.15407/econlaw.2021.04.039>>.
10. Derkach, E. (2024). Pravovi pytannia zaprovadzhennia instytutu avtoryzovanoho ekonomichnoho operatora [Legal issues of introducing the institution of an authorised economic operator]. *Economics and Law*, 63(4). <<https://doi.org/10.15407/econlaw.2021.04.039>> [in Ukrainian].
11. Іванченко, Е. П. (2024). Правові форми та засоби державного регулювання митної брокерської діяльності: сучасні підходи господарсько-правового забезпечення. *Правова позиція*, 1(42). <<http://biblio.umsf.dp.ua/jspui/handle/123456789/6764>> (2025, травень, 21).
12. Ivanchenko, E. P. (2024). Pravovi formy ta zasoby derzhavnoho rehuliuвання mytnoi brokerskoi diialnosti: suchasni pidkhody hospodarsko-pravovoho zabezpechennia [Legal forms and means of state regulation of customs brokerage activities: modern approaches to economic and legal support]. *Pravova pozytsiia* [Legal position], 1(42). <<http://biblio.umsf.dp.ua/jspui/handle/123456789/6764>> (2025, May, 21). [in Ukrainian].
13. Кузев, І. О., Уманська, А. О., Кострецов, А. О. (2023). Особливості митного оформлення митних процедур. *Центрально-український науковий вісник*, 7(38). <<https://dspace.kntu.kr.ua/items/5dd67e36-5113-453c-9975-7789d6f75182>> (2025, травень, 21).
14. Kuziev, I. O., Umanska, A. O., Kostretsov, A. O. (2023). Osoblyvosti mytnoho oformlennia mytnykh protsedur. [Features of customs clearance of customs procedures] *Tsentrально-ukrainskyi naukovyi visnyk* [Central Ukrainian Scientific Bulletin], 7(38). <<https://dspace.kntu.kr.ua/items/5dd67e36-5113-453c-9975-7789d6f75182>> (2025, May, 21). [in Ukrainian].
15. Звіт про стан виконання Національної стратегії доходів до 2030 року у 2024 році (Міністерство фінансів України) <[https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%97%D0%B2%D1%96%D1%82%202024%20%D0%9D%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0%20%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%8F%20%D0%B4%D0%BE%D1%85%D0%BE%D0%B4%D1%96%D0%B2%20\(1\).pdf](https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%97%D0%B2%D1%96%D1%82%202024%20%D0%9D%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0%20%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%8F%20%D0%B4%D0%BE%D1%85%D0%BE%D0%B4%D1%96%D0%B2%20(1).pdf)> (2025, травень, 24).
16. Zvit pro stan vykonannia Natsionalnoi stratehii dokhodiv do 2030 roku u 2024 rotsi (Ministerstvo finansiv Ukrainy) [Report on the implementation of the National Revenue Strategy 2030 in 2024 (Ministry of Finance of Ukraine)]. <[https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%97%D0%B2%D1%96%D1%82%202024%20%D0%9D%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0%20%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%8F%20%D0%B4%D0%BE%D1%85%D0%BE%D0%B4%D1%96%D0%B2%20\(1\).pdf](https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%97%D0%B2%D1%96%D1%82%202024%20%D0%9D%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0%20%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%8F%20%D0%B4%D0%BE%D1%85%D0%BE%D0%B4%D1%96%D0%B2%20(1).pdf)> (2025, May, 24). [in Ukrainian].
17. Митний кодекс України 2012 (Верховна Рада України). Офіційний сайт Верховної Ради України. <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>> (2025, травень, 23).
18. Mytnyi kodeks Ukrainy 2012 (Verkhovna Rada Ukrainy). [Customs Code of Ukraine 2012 (Verkhovna Rada of Ukraine)]. *Ofitsiynyy sayt Verkhovnoyi Rady Ukrayiny*. [The official website of the Verkhovna Rada of Ukraine]. <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>> (2025, May, 23). [in Ukrainian].

10. Мороз, С. Е., Брижаха, І. І., Курочкін, С. Ю. (2024). Митні брокери ключові агенти у зовнішньоекономічній діяльності. *Якість та безпечність продукції у внутрішній і зовнішній торгівлі й торговельне підприємництво: сучасні вектори розвитку і перспективи*: матеріали III Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Полтава, 15 лютого 2024), 101-103. <<https://sci.ldubgd.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/14724/1/zbirnykyakist2024-stysnuto.pdf#page=101>> (2025, травень, 20).

Moroz, S. E., Bryzhakha, I. I., Kurochkin, S. Yu. (2024). Mytni brokery kluchovi ahenty u zovnishnoekonomichnii diialnosti. [Customs brokers are key agents in foreign economic activity]. *Yakist ta bezpechnist produktii u vnutrishnii i zovnishnii torhivli y torhovelne pidpriemnytstvo: suchasni vektory rozvytku i perspektyvy: materialy III Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi internet-konferentsii (m. Poltava, 15 liutoho 2024)*. [Quality and safety of products in domestic and foreign trade and trade entrepreneurship: modern vectors of development and prospects: materials of the III International Scientific and Practical Internet Conference (Poltava, February 15, 2024)], 101-103. <<https://sci.ldubgd.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/14724/1/zbirnykyakist2024-stysnuto.pdf#page=101>> [in Ukrainian].

11. *Наказ про деякі питання провадження митної брокерської діяльності 2021* (Міністерство фінансів України). *Офіційний сайт Верховної Ради України*. <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1672-21#Text>> (2025, травень, 21).

Nakaz pro deiaiki pytannia provadzhennia mytnoi brokerskoi diialnosti 2021 (Ministerstvo finansiv Ukrainy). [Order on some issues of customs brokerage activities 2021 (Ministry of Finance of Ukraine)]. *Ofitsiynyy sayt Verkhovnoyi Rady Ukrayiny*. [The official website of the Verkhovna Rada of Ukraine]. <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1672-21#Text>> (2025, May, 21). [in Ukrainian].

12. *Закон про зовнішньоекономічну діяльність 1991* (Верховна Рада України). *Офіційний сайт Верховної Ради України*. <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text>> (2025, травень, 25).

Zakon pro zovnishnoekonomichnu diialnist 1991 (Verkhovna Rada Ukrainy). [Law on Foreign Economic Activity 1991 (Verkhovna Rada of Ukraine)]. *Ofitsiynyy sayt Verkhovnoyi Rady Ukrayiny*. [The official website of the Verkhovna Rada of Ukraine]. <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text>> (2025, May, 25). [in Ukrainian].

13. Таран-Лала, О. М., Мороз, С. Е., Кулик, М. М. (2024). Зовнішньоекономічна діяльність як основа розвитку сфери митних послуг. *Якість та безпечність продукції у внутрішній і зовнішній торгівлі й торговельне підприємництво: сучасні вектори розвитку і перспективи*: матеріали III Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Полтава, 15 лютого 2024), 152-155. <<https://sci.ldubgd.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/14724/1/zbirnykyakist2024-stysnuto.pdf#page=152>> (2025, травень, 25).

Taran-Lala, O. M., Moroz, S. E., Kulyk, M. M. (2024). Zovnishnoekonomichna diialnist yak osnova rozvytku sfery mytnykh posluh. [Foreign economic activity as a basis for the development of customs services]. *Yakist ta bezpechnist produktii u vnutrishnii i zovnishnii torhivli y torhovelne pidpriemnytstvo: suchasni vektory rozvytku i perspektyvy: materialy III Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi internet-konferentsii (m. Poltava, 15 liutoho 2024)*. [Quality and safety of products in domestic and foreign trade and trade entrepreneurship: modern vectors of development and prospects: materials of the III International Scientific and Practical Internet Conference (Poltava, February 15, 2024)], 152-155. <<https://sci.ldubgd.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/14724/1/zbirnykyakist2024-stysnuto.pdf#page=152>> [in Ukrainian].

14. Федорович, І. (2024). Вдосконалення каналів реалізації страхових послуг в епоху цифрових інновацій. *Економіка та суспільство*, 59. <<https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-95>>.

Fedorovich, I. (2024). Vdoskonalennia kanaliv realizatsii strakhovykh posluh v epokhu tsyfrovyykh innovatsii [Improving insurance sales channels in the era of digital innovation]. *Ekonomika ta suspilstvo* [Economy and society], 59. <<https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-95>> [in Ukrainian].